

נשיא ומייסד הרב שאול ישראלי זצ"ל

פרשת השבוע וישב תשפ"ד

מה פשר העליה לבית אל של יעקב היוצא וישראל החוזר? (חלק ב)
הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

"ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל וישב שם ועשה שם מצבת לאל הנראה אליך בכרךך מפני עשו אחיך: ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסרו את אלהי הנכר אשר בחקכם והטהרו והחליפו שמלתיכם: ונקומה ונעלה בית אל ונאעשה שם מצבת לאל הענה אתי ביום צאתי ויהי עמדי בדרךך אשר הלכתי: ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם ואת הנזמים אשר באזניהם ויטמן אתם יעקב תחת האלה אשר עם שקם: ויסעו ויהי חמת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב: ויבא יעקב לויזה אשר בארץ כנען הוא בית אל הוא וכל העם אשר עמו". (לה א-ו). סיפור ההתגלות בבית אל, שמתחיל בהתחלת פרשת ויצא ומסתיים בפרשת וישלח, הוא סיפור אחד (עיינו בדברינו [לפרשת ויצא תשפ"ד](#)). גם המאורעות שהתרחשו בשכם הם שני צדדים של סיפור אחד, הקשור לעליה המחודשת לבית אל, עם החזרה של יעקב וביתו ארצה. אם כך, מה אירע בחלק השני של הסיפור בשכם? (החלק הראשון עסק במעשה שכם ודינה).

הציווי בפסוק השני (בציטוט לעיל) אומר דרשני: "ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסרו את אלהי הנכר אשר בחקכם והטהרו והחליפו שמלתיכם". יעקב אבינו מצווה על כל אשר עמו ציווי כפול: להיפטר מאביוזרי העבודה הזרה שברשותם ולהיטהר, כתנאי לעליה לבית אל ועבודת השם שם. אם נצרך תביעות אלה לחיוב טקס המילה המופיע בסיפור הראשון, אנו מקבלים הליך גיור מלא, כפי שהציע מדרש בראשית רבתי שהבאנו בקטע הקודם: "מכאן אתה למד שגיייר יעקב גרים כשם שעשה אברהם". הדרש הופך לפשט! כל אשר עמו הם תושבי אזור שכם שהצטרפו למשפחת יעקב והפכו לחלק בלתי נפרד ממחנה מאמיני הייחוד. ההצטרפות מחייבת הליך גיור על כל מרכיביו. עדיין חסרות קבלת עול מלכות שמים וקבלת מצוות. רכיב זה רמוז בסוף הפסוק, תוך ציון לאירוע נוסף שיתרחש רק בימי יהושע בן נון, עם הכניסה לארץ ישראל: "ויטמן אתם יעקב תחת האלה אשר עם שקם". מאות שנים מאוחר יותר מתרחש אותו אירוע, שוב באותו מקום: "ועתה הסירו את אלהי הנכר אשר בקרבכם והטהרו את לבבכם אל יקנו אלהי ישראל: ויאמרו העם אל יהושע את קנו אלהינו נעבד (=נעשה) ונקולו נשמע: ... ויקח אבן גדולה ויקמה שם תחת האלה אשר במקדש יקנו (אשר בשכם)" (יהושע כד, כג-כו). 'קבלת המצוות שהופיעה ברמז בבראשית, מופיעה במפורש בספר יהושע, בניסוח המפורסם המופיע גם במעמד הר סיני: את קנו אלהינו נעבד ונקולו נשמע. אירוע זה, המתואר בסוף ספר יהושע, התרחש מיד עם הכניסה לארץ, לכן אין מלחמות באיזור שכם בספר יהושע. כך התאפשר ליהושע לבנות, מיד אחרי חציית הירדן, את המזבח בהר עיבל ולקיים את מעמד הברית, כפי שנצטווה משה רבנו בסוף ספר דברים (להרחבה עיינו בספרי צפנת ישעיהו מעוזיה ועד אחו עמודים 57-58). אם כך, נוכל להציע כי עם כניסתו של יעקב אבינו לצד המערבי של ארץ ישראל, החלה התקופה החדשה של חיי יעקב. מעתה הוא איננו איש פרטי! הוא מייצג את עם ישראל העתיד להיות גוי גדול עצום ורב. כבר עתה הוא מנהיג לאומי של קבוצה גדולה, המורכבת מבניו וכל אלה שהצטרפו אליהם כבר עכשיו. הוא יעלה לבית אל לא כאיש פרטי נרדף, אלא כנשיא היושב בארץ מגורי אביו, ומסביבו גם המתגיירים החדשים. המבחן יהיה בשכם. בשלב הראשון יעקב קונה את חלקת השדה בכסף מלא, כמו אברהם סבו בחברון: "ויקנו את חלקת השדה אשר נטה שם אהלו מיד בני חמור אבי שקם בְּמֵאָה קִשְׁיָה" (בראשית לג, טו), כהכרזה על כיבוד הקנין הפרטי, גם אם ארץ ישראל שייכת מבחינה לאומית לעם ישראל. זכות הקנין הפרטי תכובד, כל עוד תהיה השלמה והכרה שהמדינה שיעקב ובניו מקימים, היא יהודית (ודמוקרטית) ולא יהיה ניסיון לגרש את אזרחיה היהודים, לים. יעקב פתח גם במשא ומתן עם אנשי שכם. מי שלא הסכים לכך היה שכם בן חמור במעשה דינה, שמשמעותו אני השלטי הלאומי, ולכן אני מחליט את מי אני לוקח לאשה (כמעשה בני האלהים בסוף פרשת בראשית). מקומיים אחרים הסכימו לקבל את ההכרעה הלאומית, התגיירו תוך עזיבת אלהי הנכר, היטהרו וקיבלו עול מלכות שמים. מחנה הלאומי של יעקב הוא זה שעלה לבית אל, לקיים את נדרו, לא רק כאיש פרטי אלא כמנהיג ציבור גדול.

זהו פשר ההתגלות המופיעה כסיום למאורעות החשובים, המוזכרים בתחילת פרשת וישלח: "ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל: ויאמר לו אלהים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלצוך יצאו: ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה וליזרעל אתן את הארץ" (בראשית לה, י-יב). הקב"ה נתן תוקף סופי ומוחלט להכרזה של האיש המתאבק – שרו של עשיו, ליד נחל יבוק. יעקב הנרדף והבורח הפך לישראל המנצח מייסדו של עם הנצח. היהדות איננה רק דרך חיים לפרטים היא דרכו של עם סגולה המשמש אור לעולם כולו.

כמו בימים ההם בזמן הזה, מול רשעים רבים מאוד, מאות מיליונים בסוריה, לבנון, עיראק, איראן ותימן שנמצאות עמנו במצב מלחמה, ועוד המונים גם במדינות שחתמו הסכמי שלום עם ישראל, כמו מצרים וירדן, למרות היותנו מעטים מספרית, מדינת ישראל ניצבת בגבורה ומגלה כוחות התנדבות והקרבה שיביאו אותה לניצחון הגדול בקרוב. מדינת ישראל מפיצה אור רב בעולם ותפיץ אור גדול יותר אחרי הבסת כוחות הרשע וניקוי העולם מהאכזריות והשפלות הנוראה שהתפרצה בשמחת תורה. מדינת ישראל כמדינה מאוחדת ולא רק כאוסף של פרטים, תמשיך את דרכו של יעקב אבינו שידע להציע שלום וקירבה, אבל גם ידע להילחם כאשר נאלץ לעשות זאת. נאחל הצלחה גדולה וסייעתא דשמיא, תרתי משמע, לכוחות הביטחון כולם, רפואה שלמה לפצועים, החזרת כל החטופים ונחמה משמים לכל המשפחות שאיבדו את יקיריהן. **באחדותנו ננצח!**

[\(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב\)](#)

לעיילוי זשבת לעיני הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב	הרב אשר וגבי סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויעב כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	גבי ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב	הרב אשר וגבי סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	גבי מירה קושיצקי נלב"ע כ"ב בסיוון תשפ"ג	מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	ר' שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	בלהה בת ישראל מרמורש ז"ל א' מנחם אב תשפ"א	חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' שבט	מר אלישע בן רבקה וגבי שושנה בת שרה
---	---	--	---	--	---	---	--	--	--	--	---------------------------------	---	----------------------------	--	---	---------------------------------	-------------------------------------	---	---	------------------------------------	--	--	-------------------------------------	---------------------------------------

חֵמְדַּת הַשַּׁבָּת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

הלדקת נרות חנוכה באירועים רבי משתתפים

לכבוד החנוכה נשאלנו על אירוע שכוונתי למשפחות מגויסים שמתקיים באחד מערבי חנוכה. השאלה הייתה אם נכון ואם ראוי להדליק נרות חנוכה, בברכה, במסגרת האירוע במתנ"ס השכונתי.

מבחינה עקרונית מצוות חנוכה היא 'נר איש וביתו'. יש כאן יחס מורכב: מצד אחד, יש פן אישי במצווה ('איש'). כמוכן שאין הכוונה לגברים בלבד, שהרי גם הנשים "היו באותו הנס" ונהנו ממנו. הכוונה היא שיש פן שמחייב את האדם). מצד שני, החובה היא 'ביתו'. המצווה היא על הבית. בהמשך ננסה להגדיר מדוע. אם כך, על פניו כל מצוות הדלקת נרות חנוכה אמורה להתקיים בבתי הפרטיים בלבד. אך כבר הראשונים עמדו על כך שנהגו ישראל להדליק נרות חנוכה בבתי הכנסת. אמנם השאלה לא עסקה בבתי כנסת, אך כאן נפתח הפתח לדון על האפשרות להדליק במרחב שאינו הבית הפרטי. מדוע, אם כן, נהגו ישראל להדליק חנוכיות בבתי הכנסת? הכלבו (סימן מד) מציע שלושה הסברים:

א. להוציא ידי חובה את מי שפחות בקי ומקפיד על הדלקת הנרות.

ב. יש בהדלקה ברוב עם הידור המצווה ופרסום הנס.

ג. זכר למקדש.

הבית יוסף (אורח חיים סימן תרעא) מוסיף סיבה רביעית:

ד. בימי קדם אנשים שהיו בדרכם ממקום למקום היו לנים בחדר הכנסת האורחים שהיה צמוד לבית הכנסת. ההדלקה בבית הכנסת נועדה עבורם.

מעניין לעמוד על ההבדלים בין הסיבות הללו להדלקה זו:

לפי הסיבה הראשונה (א), ההדלקה בבית הכנסת היא דבר שבדיעבד. בעולם אידיאלי כולם היו בקיאים ומקפידים על המצוות. מכיוון שאנו חיים בעולם בו ישנם אנשים שאינם בקיאים או מקפידים על המצוות, עלינו לייצר מסגרת המאפשרת גם להם לצאת ידי חובתם. מבחינה זו, הטעם של הבית יוסף (ד) דומה לזה: הגמרא מניחה כי לכל אדם יש בית, וכך ה'איש' מדליק ב'ביתו'. כאשר לאדם אין בית, אנו מדליקים עבורו. מבחינה עקרונית, אם כל אדם ישן בביתו, וכל אדם בקי בהדלקה ומקפיד עליה, לפי שני הטעמים הללו הסיבה להדלקת הנרות בבית הכנסת תתבטל לא ידליקו שם.

בשונה משני הטעמים הללו, לפי הטעם השני והשלישי שהביא הכלבו יש הידור בהדלקה בבית הכנסת. גם אם "כל איש היה שורר בביתו", עדיין הייתה חשיבות להדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת: או מצד פרסום הנס, או מצד שההדלקה בבית הכנסת מהווה זכר למקדש. כמוכן שיש נפקא מינה בין הטעמים הללו: לפי הסיבה השנייה, יש עניין להדליק נרות בכל התכנסות ציבורית. לפי הטעם השלישי, בית הכנסת הוא 'מקדש המעט' שלנו. מקדש המעט יכול להוות זכר למקדש תפארתו. אך על פניו לפי הטעם השלישי אין הצדקה להדלקת נרות במתנ"ס (לדוגמא).

נפקא מינה אחת בין הטעמים כבר מובאת בדברי הבית יוסף. היכן נכון להדליק את החנוכה של בית הכנסת? אם בית הכנסת הוא ביתם של האורחים, הרי שיש להדליק סמוך לדלת, כמו בבית רגיל. מצד שני, קשה לומר שבית הכנסת הוא ממש ביתם הפרטי של האורחים. ממילא פחות ברור היכן יהיה המקום הנכון להדלקה לפי טעם זה.

אם מטרת ההדלקה בבית הכנסת היא פרסום הנס, כמוכן שיש להדליק במקום מרכזי אותו כל הציבור יכול לראות. אך אם ההדלקה בבית הכנסת היא חיקוי של הדלקת המנורה במקדש, יש להדליק במקום שיחקה את ההדלקה המקדש. לאור זאת הבית יוסף אומר שיש לקבוע את החנוכה של בית הכנסת בכותל הדרומי, בדומה למנורת המקדש. החתם סופר מוסיף דרכים נוספות להדליק בדומה למקדש: לעמוד בזווית מסוימת ביחס לחנוכה ולהדליק בסדר מסוים. העולם אינו נוהג להחמיר כדבריו, אך ברור שהוא מחפש דרכים נוספות לדמות את הדלקת החנוכה להדלקת המנורה במקדש.

דרך נוספת בה מקובל לדמות את הדלקת הנרות בבית הכנסת להדלקה במקדש היא הדלקת הנרות בבוקר. זמן הדלקת הנרות הוא בבוא הערב, ועד שתכלה רגל מן השוק. אך מקובל לחזור ולהדליק את נרות החנוכה בבתי הכנסת בבוקר. בפוסקים מבואר הטעם: כמו שבמקדש הדליקו את נרות המנורה בבוקר.

נעבור לנפקא מינה בה אנו עוסקים: האם ניתן להדליק חנוכה בברכה באירוע רב משתתפים שאינו מתקיים במסגרת בית הכנסת? לכאורה אין בכך חיקוי של המנורה במקדש. כמו כן, ככל ומדובר במתנ"ס או מקום ציבורי דומה, אנשים אינם לנים וחיים שם, ולכן טעמו של הבית יוסף אינו שייך.

נותרו בידנו שני הטעמים הראשונים. מצד פרסום הנס, ודאי שיש פרסום באירוע שכזה. מצד הוצאה ידי חובת אלו שאינם בקיאים ומקפידים, לכאורה הדבר תלוי אם מדובר באירוע שמיועד לשומרי מצוות, או לציבור הרחב. שומרי המצוות, וכן שומרי המסורת, מקפידים על הדלקת נרות בביתם. אך אם נוכחים באירוע אנשים שאינם מדליקים נרות חנוכה, הטעם של הוצאתם ידי חובה עדיין תקף. למעשה: העידו (בספר "אז נדברו" חלק ו סימן עה) שהגרש"ז אירבך פסק שאין לברך על הדלקה מחוץ לבית הכנסת. מפני שמבחינה עקרונית אין תקנה לברך על ההדלקה בבית הכנסת. בפועל מברכים, מפני שיש מנהג לברך. אך אין אפשרות להרחיב את מה שנהגו במקום אחד למקומות נוספים (ראוי להרחיב את היריעה על ההבדל בין הרחבת "דין" לבין הרחבת "מנהג", ואכמ"ל).

ברם, הרב זילבר (מחבר הספר "אז נדברו") חולק על הגרש"ז. הגרש"ז מניח שיש שתי הדלקות: הדלקה בבית, כתקנת החנוכה, והדלקה בבית הכנסת, בדרך דומה למקדש. הרב זילבר מעיר שאין לדבר הזה מקור: מעולם לא תוקן להדליק כזכר למקדש. בהכרח הטעם של הדמיון למקדש הוא טעם שהתווסף מאוחר יותר להצדיק את ההדלקה. אך האמת היא שהטעמים האחרים עומדים בפני עצמם. לאור זאת, אם ישנם אנשים שלא הדליקו חנוכה בביתם, הטעמים של פרסום הנס והוצאת ידי חובת האנשים שאינם מדליקים בביתם קיימים, ולכן ראוי להדליק באירוע שכזה.

בילקוט יוסף מציע פשרה: להדליק באירוע גדול בין תפילת מנחה וערבית. כך קובעים את המקום הזה כבית כנסת לאותה שעה, ויתכן ובוזה מתקיים גם הטעם של הדמיון למקדש.

בעזרת ה', בזאת החנוכה נאיר את האור הגדול, אור ה' בעולם, ויאמר כל אשר נשמה באפו: ה' אלוקי ישראל מלך.

[ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב](#)

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

הַלְכָה פְּסוּקָה

תְּקִצִירִים מִתּוֹךְ פְּסָקֵי דִין - רֶשֶׁת בְּתֵי הַדִּין 'אַרְץ חֲמַדָּה גְזִית'

עורך: הרב הדיין אהרן פלדמן, דיין ברשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

הגנת צנעת הפרט למסמכי העובד השמורים על מחשבי המעסיק

'ארץ חמדה גזית' / תיק מס' 1-81064

התובע ("השכיר") עבד כשכיר במשרד עורכי הדין של הנתבע ("המעסיק") במשך כמה שנים. לימים נפלה ביניהם מחלוקת, והשניים נפרדו. כחלק מטענות השכיר, נטען שהמעסיק שילם שכר הנמוך משכר המינימום, ולכן עליו להשלים את השכר החסר. המעסיק השיב שהשכיר לא עבד במשרה מלאה, אלא במהלך שהותו במשרד עבד גם על עניינים אישיים שלו. לכן השכר ששולם היה גבוה משכר המינימום. לדברי המעסיק, הדבר היה ידוע מראש שהשכיר לא יעבוד במשרה מלאה. לשני הצדדים היה נח שהשכיר יעבוד רק במשרה חלקית, משום שבמשרד לא היה צורך בעובד במשרה מלאה, וכדי שהשכיר יוכל להקדיש מזמנו ללימודים, עבודה עצמאית, עניינים אישיים וכו'.

כהוכחה לטענתו, ביקשה המעסיק להציג מסמכים שנשארו במחשבי המשרד, מהם עולה כי במהלך שהותו במשרד, השכיר עסק גם בענייניו, ולא רק בתיקים של המשרד.

בדיון שהתקיים בבית הדין, טען השכיר כי הראיות הושגו על ידי חדירה לתיבת הדואר האלקטרוני שלו, או למחשב שעליו הוא עבד. השכיר ביקש כי בית הדין יורה למעסיק למחוק את כל החומרים האישיים של השכיר מהמחשבים שלו, וכן שבת הדין יפסול את הראיות. מאידך, המעסיק טען כי ראיות אלו נמצאו במחשב המשרדי השייך לעסק, ולכן הוא היה רשאי לעיין בהן.

דיון: בית הדין עמד תחילה על האיסור העקרוני לחזור לצנעת הפרט. כך גזר רבינו גרשום חרם האוסר לעיין במכתבי חבירו – חרם שחל בין אם מדובר במכתב סגור ובין אם מדובר במכתב פתוח. לדעת חלק מן הראשונים במעשה כזה חל גם איסור תורה של "לא תלך רכיל בעמך".

מאידך, כאשר אדם עלול להינזק אם לא יעיין בסודו של חבירו – יש מקום להתיר זאת. כדברי הרב אשר וייס: "כל שיש בו הפסד גדול או צער גדול מותר להציל עצמו בסוד זולתו". בית הדין הוסיף, שבהליך משפטי זכאי כל אחד מהצדדים לדרוש מחבירו לחשוף ראיות שעשויות לסייע לו, וכדברי הרא"ש: "ואפילו אם הזכות או הראיה ביד שכנגדו... מזקיין אותו להראות כל מה שבידו זכות לשכנגדו". ההסבר לכך הוא, שאסור לאדם לגזול ולהחזיק בממון שאינו שלו, ולכן עליו לחשוף את הראיות שיובילו לגילוי העובדות לאשורן, אם המשמעות היא שהוא יפסיד ממון בדין.

גם החוק בישראל – חוק הגנת הפרטיות - אימץ גישה דומה, וקבע כי "במשפט פלילי או אזרחי בשל פגיעה בפרטיות תהא זו הגנה טובה אם נתקיימה אחת מאלה... הפגיעה נעשתה לשם הגנה על עניין אישי כשר של הפוגע". ובמקרה דנן, הפגיעה נעשתה להגנת עניין אישי כשר של הפוגע – איסוף ראיות לגיבוי את טענותיו בבית הדין.

למעשה, בית הדין קבע כי לשם הוכחת טענותיו, די בכותרות המסמכים והתאריך הנקוב עליהם. לכן, בית הדין הוראה למעסיק להכין רשימה של שמות המסמכים והתאריכים שאותה הוא יציג בבית הדין, ואחר שההליך המשפטי יסתיים – יהא עליו למחוק את הקבצים עצמם.

נקודה נוספת בה עסק בית הדין, היא מה היה הדין אילו המעסיק עבר על איסור "לא תלך רכיל" ועל חרם דרבינו גרשום – האם מטעם זה היה מקום לפסול את הראיות, היות שהושגו בדרך פסולה ("פירות העץ המורעל"); או שסוף סוף – כיון שהראיות מדברות בעצמן ומצביעות על האמת, אין לעצום את העיניים מהן, למרות שהושגו באיסור. על כך נרחיב בס"ד בטור הבא של חמדת המשפט.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל, של:

חנה בת אוריה	ניר רפאל בן רחל ברכה	טל שאול בן יפה
נטע בת מלכה	פנינה ציפורה בת מרים	ר' יצחק בן ברינדל גיטה
רבקה בת שרה בלה	הילה צפנת בת שרה טובה	חוה ראנלה בת פיילא
ירחמיאל בן זלאתה רבקה	הילל בן תמר שפרה	משה בן רחל
חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	אריה יצחק בן גאולה מרים	עובדיה בן אסתר מלכה
אורי לאה בת חיה תמימה	ז'קלין בת רינה	דוד בן רחל
מאירה בת אסתר	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	ניר יצחק רפאל בן יפה

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן,

יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסיקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

שו"ת במראה הבזק

הבהרה לשו"ת בנושא: 'הזמנת אוכל כשר במסעדה לא כשרה'
פורסם בחמדת ימים לפרשת וישלח תשפ"ד:
כמובן שבארץ ישראל יש הרבה מסעדות כשרות ולכן אין לסמוך על היתר זה.

(מתוך ח"י)

New York, USA

ניו יורק, ארה"ב

טבת תשע"ה

הייחודיות והזכות שבגיוור ספק יהודי

שאלה

האם בגיוור ספק יהודי יש להקל יותר בגלל המכשול העלול להיווצר מאי גיורו או משום עצם הדבר, שגם ללא הגיוור הוא חייב במצוות. והאם בנוגע לגיורו של קטן משום ש'זכות' היא לו יש לומר שגיורו של ספק יהודי ייחשב זכות עבורו (בלי קשר לשאלת שמירת המצוות בעתיד) מטעם זה או כי בכך מוציאים אותו מכלל הספק?

תשובה

בגיוור ספק יהודי, כיוון שבכל אופן הוא חייב במצוות, יש יותר מקום להגדיר את הגיוור כזכות עבורו, וזאת מכמה טעמים שיתבאר להלן.
שו"ת מלמד להועיל (חלק ב' יו"ד סימן פז) דן במי שהתגייר בגיוור מפוקפק ומחמתו הוא ספק יהודי, ועתה רוצים לגיירו שנית, כדין, אלא שגיוור זה יהיה ללא קבלת מצוות, וכתב:
"אך נ"ל דבני"ד דיש ספק אי כבר נעשה גר ע"י מילה וטבילה או לא, וא"כ מצד ספק זה כבר נתחייב במצוות מדאורייתא, דהא קיי"ל ספק דאורייתא מן התורה לחומרא, ואין מאכילין אותו איסור משום לפני עור, א"כ הרי כבר מושבע ועומד מדאורייתא לקיים המצוות, בנידון זה אף דאם היה אפשר היו עושין על צד היותר טוב שיקבל המצוות עוד הפעם, אבל מ"מ כיון דאי אפשר לעשות טבילה בקבלת המצוות, די בטבילה בלא קבלת המצוות...
ועוד דאפשר לומר דאבותיו קבלו המצוות כבר בשבילו כשהיה קטן, כיון שמלוהו לשם גירות...
וע"כ נ"ל מפני טעמים הנ"ל דאם נטבל בפני שלשה הוי גר גמור בדיעבד אף שלא קיבל המצוות, ובנידון דידן דא"א בענין אחר, כדיעבד דמי".
גם בנדון דידן פשוט ש"אי אפשר בענין אחר". ואמנם יש לעיין מהי סברתו של המלמד להועיל שבמקרה כזה אכן ייתכן שתועיל טבילה בלי קבלת עול מצוות, ולבחון לפי זה אם הוא הדין לנדוננו. נחזור לכך בהמשך.
במסורת משה (חלק א' יו"ד עמוד שכב אות רנג) הביא את הוראת הגר"מ פיינשטיין שבה נאמרו עוד טעמים לראות בנדון הדומה לנדוננו שעת הדחק ולהקל בו:
"אודות ילדים של משפחה מרוסיה, שאביהם יהודי, והם טוענים שאמם ג"כ יהודיה, אך מחב"ד טענו שהיא נכריה. ועכשיו האם התחילה ללמוד, והסכימה להתגייר ג"כ, האם יש לסמוך על זה לגייר הילדים?
והשיב רבינו שבוודאי יש לגיירם, בפרט מאחר שיש חשש דאולי בין כן הם יהודים, וע"י זה הישיבה שלך יקבלם כתלמידים, ובלי זה יש לחוש שניהגו כיהודים ויהיה גורם להתבוללות וכו'".
ומאחר שאמם מתגיירת ג"כ, יש לקוות שגם אביהם ידריכם בדרך המצוות".
גם בנדון דידן שייך החשש של "ובלי זה יש לחוש שניהגו כיהודים ויהיה גורם להתבוללות".
סברתו הראשונה, "בפרט מאחר שיש חשש דאולי בין כן הם יהודים", אפשר שתתבאר לאור האמור להלן.
כאשר מדובר בספק יהודי, הרי בין כן ובין כך הילד חייב לקיים מצוות (ראו לעיל בתשובה נו הערות 1-2), וכל הגיוור מיועד רק לתת לו זכויות להתחתן וכד' כיהודי ברור. ואולי בגלל זה יש לומר שגיורו ייחשב כזכות ולכן הגיוור יהיה תקף.
נבאר את המקורות:
במשנה (מכשירין ב, ז) מבואר:
"ימצא בה תינוק מושלך, אם רוב עכו"ם עכו"ם, ואם רוב ישראל ישראל, מחצה למחצה ישראל. רבי יהודה אומר: הולכין אחר רוב המשליכין".
בגמרא ביומא (פה ע"א) אמרו:
"אם רוב נכרים נכרי, למאי הילכתא? אמר רב פפא: להאכילו נבלות".
ופירש רש"י (שם):
"להאכילו נבלות. עד שיגדל, ויקבל עליו גירות".
בשפת אמת (יומא שם) כתב:
"בגמ' להאכילו נבלות. פי' רש"י עד שיגדל ויקבל עליו גירות. משמע דמחויב הוא לגייר עצמו; ואפשר משום דהוי ספק שמא הוא עובר על כל דת ישראל, אין לילך בזה אחר הרוב, כיון דבידו לגייר עצמו. וצ"ע לדינא..."
ובמרומי שדה (שם) כתב:
"למאי הלכתא, אמר רב פפא להאכילו נבלות. ופירש"י עד שיגדל ויקבל עליו גרות..
[מש"כ הגהמ"ח זצ"ל לבנו הגר"ח זצ"ל], מה שהעיר שנראה דעת רש"י ז"ל שמחויב בגדלו להתגייר ולנהוג יהדות, ודאי כן הוא. הן הרמב"ם בפ"י המשניות מכשירין פ"ב כתב בפירוש שמותר הוא לאכול נבלות, אבל רש"י לא ס"ל הכי.

ונראה דבאמת הדין דהולכין אחר הרוב, כתיב בישראל, אחרי רבים להטות, ולא בן נח. ודין רוב הוי כמו ספק. והרמב"ם לטעמיה דספק מדאורייתא אינו אסור אלא מדרבנן, ולא שייך זה בגוי, וע"כ אינו מחויב להתגייר. אבל אי נימא דספק מדאורייתא אסור היינו מצד הסברא, וא"כ ודאי דמחויב להתגייר ולנהוג יהדות כמו ספיקות דפי נושאין. ובאמת לשון הגמ' משמע כרש"י, דאלת"ה מה זה שאלה למאי הלכתא, הרי פשוט, לשמור דת ישראל או אינו צריך. אלא פשוט שהוא מחויב מן הספק להתגייר ולשמור דת.

אכן לשיטת הרמב"ם צ"ל דהא פשיטא שהוא אינו צריך להתגייר מספק, דאינו חייב מחמת דין דרבנן, אלא אפילו לדין שרי למיספי ליה איסורא.

ואשר הוסיף מע"כ בני הגנ"י [צ"ל] להעיר על רש"י, שכתב ויקבל עליו גירות, למאי יקבל ויהיה ודאי ישראל, יהא נשאר מספק באיסור נבלות?

לק"מ כי טוב להוציא מספק איסור שביטה לגוי, וספק איסור עסק בתורה ועוד הרבה, וגם שלא יהא קידושיו ספק קדושין, ויבא מזה לידי בלבולים רבים."

נראה שגם לשפת אמת, וגם למרומי שדה בדעת רש"י (ו"לשון הגמ' משמע כרש"י... פשוט שהוא מחויב מן הספק להתגייר ולשמור דת"), יש על ספק גוי חיוב להתגייר.

וממילא בדרך כלל גיורו ייחשב כזכות עבורו (אבל אין הוכחה ודאית שיהיה כך גם אם לא יקיים מצוות).

במסורת משה הובא, כאמור לעיל, לגבי גיור ספק יהודים:

"... שבוודאי יש לגיירם, בפרט מאחר שיש חשש דאולי בין כך הם יהודים, וע"י זה הישיבה שלך יקבלם כתלמידים, ובלי זה יש לחוש שינהגו כיהודים ויהיה גורם להתבללות וכו'.

ומאחר שאמם מתגיירת ג"כ, יש לקוות שגם אביהם ידריכם בדרך המצות".

נראה שיש כאן שני נימוקים:

1. "בפרט מאחר שיש חשש דאולי בין כך הם יהודים, וע"י זה הישיבה שלך יקבלם כתלמידים" – היינו שהואיל והם ספק יהודים, חשוב שילמדו להתנהג כיהודים. לפי זה בנדון דידן שלא יקיימו מצוות לכאורה אין סיבה לגיירם.
 2. "ובלי זה יש לחוש שינהגו כיהודים ויהיה גורם להתבללות וכו'" – נימוק זה בהחלט שייך בנדון דידן. אבל נראה שאין זה נימוק הקובע שייחשב כזכות עבור הילד, אלא זו רק סיבה מדוע הגיור הוא אינטרס שלנו ויכול להיחשב כישעת הדחק' וכנ"ל. הרב בקשי דורון (תורה שבעל פה כט עמוד מח-מט אות ג; ומשם, עם תיקונים, בספרו בנין אב, תשובות ומחקרים חלק ג סימן סא אות ה עמ' רסט-ער) כתב:
- "ונראה שבנדון דידן בקשת פקידי הסעד יש בה ודאי זכות לילד, שאין צורך כלל בהורים בכדי לגיירו. שהרי הטעם שאביו או אמו יביאהו לבית דין להתגייר הוא בכדי שנדע שזכות היא לו, ויטבילהו על דעת בית דין, על פי הכלל זכין לאדם שלא בפניו.
- בגוי הבא להתגייר יש צד חובה שמתחייב במצוות, ורק כאשר מבקש, או אביו ואמו מבקשים, זכות היא לו.**
- אבל בספק יהודי שחייב במצוות בישראל, ורק מעלה עשו ביוחסין לחשוש למיעוט, הגירות אין בה כל צד חוב, רק זכות גמורה להתירו בבית ישראל, ומספיק שהאחראי עליו יבקש הדבר מבית הדין.**
- זאת ועוד, זכות היא לו להתגייר לא רק בכדי להתירו בקהל, היות וחוק האמוץ קובע שיש לתת להורים המאמצים רק ילד בן דתם, הרי שזכות לילד להיות יהודי מבחינה כלכלית, בכדי לקבל הורים מאמצים ולזכות בכל הזכויות כיהודי. הוכחה לדברינו ששיקול כלכלי לגיור יש בו זכות גמורה, ואין צורך באב ואם בכדי להטבילו על דעת בית דין, מדברי הרמב"ם בפרק טו מהל' אסורי ביאה ה"ל כא... וה"ה בנדון דידן, ילד שנמצא בארץ וכל עתידו בישראל, ושרותי הרווחה הם האפוסטרופסים עליו, זכות גמורה היא לו להתגייר, בפרט כשהוא בלאו הכי מספק כיהודי לכל דבר, ואין צורך באביו ואמו שיביאו אותו להתגייר.
- ונראה שבנדון דידן זכות גמורה היא, שגם אם הגדיל אינו יכול למחות.** ואף על פי שקטן שאביו ואמו מביאים אותו להתגייר נפסקה ההלכה שהגדיל יכול למחות, החת"ס הביא בזה ראשונים רבים הסוברים שרק כשבית דין מגייר קטן, או שהוא מבקש, יכול למחות, אבל אם הוריו מביאים אותו וניחא ליה במאי דעביד אבוהון, גם אם הגדיל אינו יכול למחות, לפי שזכות גמורה היא. ואף על פי שבשו"ע נפסק שלא כדברי החת"ס סופר, משום גם אם אביו ואמו מביאים הקטן להתגייר עדיין אין זו זכות גמורה, ובגדלותו יכול לקבוע שאין זו זכות להתגייר, אבל בזכות גמורה כגון בנדון דידן שאין כל חובה בגיור, שהרי חייב במצוות והגיור לחומרא רק מתיר אותו, ודאי שגם אם הגדיל אינו יכול למחות, שהרי למה ימחה, בלאו הכי חייב במצוות. ועיינו במחנה אפרים שהסתפק בכל זכין לאדם שלא בפניו, אם אחר הזכיה גילה דעתו שלא ניחא ליה, אם הזכיה בטלה, וכתב שם שבזכות גמורה הזכיה אינה בטילה, גם אם גילה דעתו אח"כ שאינו רוצה לזכות.
- מטעם זה יש להעדיף לברר ולגייר את האסופים עוד בקטנותם, בעוד זכות היא להם להתגייר הן מבחינה כלכלית והן מבחינת ההיתר. וגם אם הגדילו אינם יכולים למחות. שאם מגיירים אותם בגדלותם, על אף שזכות להם, צריכים הם לקבל מצוות בפני בית הדין. **ואם יגדלו כחופשים, אף על פי שמספק חייבים במצוות, יש חשש בגירות כיון שאין קבלת מצוות. אבל בקטנים, אין צורך בזה בפני בית דין.**

כמו כן, כשהם קטנים אפשר לבקש מפקידי האימוץ למסור האסופים למשפחת מאמצים שומרי מצוות, כמו בנידון דידן שהמאמצים שומרי תורה, בכדי למנוע בעתיד עגמת נפש שבית הדין לא יקבל את האסופי לגיור³.

נראה ששיטתו היא שכל ספק יהודי חייב במצוות מספק (ראו למעלה תשובה נו). ואמנם בנדונו מדובר במי שגיירוהו "רק לחומרא", אך מכל מקום מהלשון "בספק יהודי שחייב במצוות בישראל... הגירות אין בה כל צד חוב, רק זכות גמורה להתירו בבית ישראל" משמע לכאורה שנקט כך לגבי כל מי שהוא ספק יהודי⁴. ועל פי זה, במקרה של מי שהוא ספק יהודי ובין כה חייב למעשה בקיום מצוות, גיורו יהיה רק זכות. וזהו גם בגדול, אלא שאז נצטרך לשאול אותו אם מקבל עליו מצוות, ואם יגיד שאינו לא נוכל לקבלו. אבל כל עוד הוא קטן, לא שואלים אותו לגבי קבלת מצוות, ועל כן הואיל והגיור הוא זכות לו, אפשר לגיירו על ידי זכין.

ואמנם אין הוא דן במפורש בשאלת הזכות או החובה במי שאינו עתיד לקיים מצוות, אבל נראה שדבריו הנ"ל כוללים גם מי שיגדל בבית שאינו שומר תורה ומצוות, שהרי כתב אחר כך (אמנם רק דרך אגב), "ואם יגדלו כחופשים... בקטנים אין צורך בזה בפני בית דין".

(ואכן בקשר לדבריו לגבי זכות כלכלית, נראה שאינם שייכים לנדון דידן, שהרי אצלנו בכל מקרה ההורים מאמצים את הילד. אבל גם בדיונו רואים שאין פרט זה מעכב; וכל שכן בנדון דידן שהזכות גדולה היא על זו שבמקרה שלו, שהרי אצלנו מי שמביא את הילד לגיור הם הוריו מגדלו הוודאיים, ויש גם זכות לענין היתר נישואיו ואין צורך להיתלות בזכות הכלכלית.)

לסיכום, ספק יהודי, כיוון שבין כך ובין כך חייב לקיים מצוות, גיורו אינו מוסיף שום חובה מצד חיובו לקיים את המצוות. אלא שאין מזה הוכחה גמורה שגיורו הוא זכות, שהרי אפשר לטעון שכל זה כשבאמת יקיים מצוות אחר כך, אבל כאשר יהיה בעל עברות שבגללן ייענש בידי שמיים – אולי עונשים אלה יטו את הכף להגדיר את הגיור כחובה. הדבר תלוי גם בשתי הדרכים שהובאו לעיל בתשובה נח בביאור סברת הפוסקים שנקטו שגיורו של ילד שלא ישמור מצוות אינו זכות לו: לדרך שלפיה אין זו זכות בגלל העברות שיצבור כתוצאה של גיורו – ושל נותר גוי לא היו נחשבות עברות – ובשל עונשי שמיים שבגינן, עדיין יש לומר שהגיור הוא חובה, שכן אם מצד האמת היה גוי – לא היה נענש (אלא שעדיין ייתכן שחובה זו תוכרע על ידי זכויות שמצדדים וטעמים אחרים).⁵

אך לדרך שלפיה ראיית הגיור כחובה אם הילד יגדל כאינו שומר תורה ומצוות אינה מצד עונשי שמיים (שכן מצד חשבונות שכן ועונש ועולם הבא לעולם מצבו של יהודי טוב משל מי שאינו יהודי), אלא שהטלת חיובים על מי שאינו מורגל בהם ולא יורגל בהם בקטנותו ושאינו חפץ בהם, ולכאורה מסתבר שגם לא יחפץ בהם כשיגדל, והכנסתו למצב של מי שמפר את החובות המוטלות עליו 'חובה היא לו' – מי שחיובים אלה מוטלים עליו בכל אופן (מספק), אין מקום לראות את גיורו כ'חובה' בשום היבט, שהרי אין מתווספת בו שום חובה, ואין לאדם שום נפקות מעשית אם חובות המוטלות עליו הן ספק או ודאי⁶, ואילו זכויות ודאי מתווספות לו.⁷

אכן מצאנו דעות נוספות להקל כאשר מדובר בספק יהודי:

שו"ת מלמד להועיל הנ"ל (חלק ב י"ד סימן פז, והוכפל בחלק ג אהע"ז סימן ג) כתב:

"אך נ"ל דבני"ד דיש ספק אי כבר נעשה גר ע"י מילה וטבילה או לא, וא"כ מצד ספק זה כבר נתחייב במצוות מדאורייתא, דהא קיי"ל ספק דאורייתא מן התורה לחומרא, ואין מאכילין אותו איסור משום לפני עור, א"כ הרי כבר מושבע ועומד מדאורייתא לקיים המצוות. בנידון זה, אף דאם היה אפשר היו עושין על צד היותר טוב שיקבל המצוות עוד הפעם, אבל מ"מ כיון דאי אפשר לעשות טבילה בקבלת המצוות, די בטבילה בלא קבלת המצוות...

ועוד דאפשר לומר דאבותיו קבלו המצוות כבר בשבילו כשהיה קטן, כיון שמלוהו לשם גירות...

וע"כ נ"ל מפני טעמים הנ"ל דאם נטבל בפני שלשה, הוי גר גמור בדיעבד אף שלא קיבל המצוות, ובנידון דידן דא"א בענין אחר כדיעבד דמי.

ועל צד היותר טוב יודיעו לו המצוות שבודאי רוצה לקבל... ויאמר אח"כ סתם שמקבל עליו מצוות היהודים, ומ"מ כל זה אינו מעכב".

יש להעיר שנראה שהקל בדיעבד רק במקרה של ספק יהודי ספק נכרי. סברתו אינה ברורה דיה, אבל לכאורה נראה מדבריו (בטענתו הראשונה) שמה שהאדם הוא "כבר מושבע ועומד מדאורייתא לקיים המצוות" (לפי הבנתו; ראו תשובה נו הערה 1)

נחשב בעצמו בקבלת מצוות בעל כורחו.

לא ברור גם אם לדעתו הנימוק הראשון לבדו מספיק, או רק בצירוף נימוקו השני, "דאפשר לומר דאבותיו קבלו המצוות כבר בשבילו כשהיה קטן, כיון שמלוהו לשם גירות"⁸.

אולי יש לציין בהקשר זה את דבריו של המשאת משה (קידושין סימן מח):

"ולפ"ז נ"ל לחדש דגדר קבלת מצות בגר אין זה עצם הגירות, דהגירות הוי רק ע"י מילה וטבילה, כשרצונו להכנס לכלל ישראל תחת כנפי השכינה, ובמילה וטבילה לחוד הוי גר ובכלל אומה הישראלית. אלא שאינו מתחייב במצוות בלי קבלת מצוות, והוי קבלת מצות בגר כקבלת תורה בישראל, ובלי קב"מ הוי כישראל לפני מתן תורה, והרי כל מעשה הגירות ילפינן מגירות של ישראל כשיצאו ממצרים..."

דגירות הוא שבי"ד מכניסין אותו לכלל ישראל תחת כנפי השכינה... קטן שס"ל להתוס' [בסנהדרין סח ע"ב] שמגיירין אותו בעל כרחו א"כ הרי נעשה גר בלי קבלת מצות אלא שחסר קבלת מצות דבלי קבלת מצות אינו מתחייב במצוות. ולפ"ז מבואר התוס' היטב דודאי מילה וטבילה בגר קטן כיון שגם בע"כ יכולים בי"ד לגייר לא מהני מחאה והוי גר. אלא שחסר קבלת מצות שקטן לאו בר קבלה הוא, ובלי קבלה אינו מתחייב במצות התורה כמו בלי קבלת התורה לא היו ישראל מחויבין, ולכן צריך לקבל עליו מצות כשיגדל, ואם מיחה ולא קיבל, הוי כישראל לפני מתן תורה דהוי גר ובלי חיובי מצות, והנה ודאי לאו דלא תתחנן ליכא בזו שנתגיירה בקטנותה ומיחתה כשגדלה כיון דהוי גירות... אלא שלפי דברינו יוצא חידוש להלכה שכל גר שנתגייר ומל וטבל לשם יהדות ולא קבל מצות הוי כישראל אבל בלי חיובי מצות התורה, ובאמת כן משמע מהרמב"ם פ"ג הי"ד ט"ו ט"ז י"ז ה"ל אסורי ביאה..."

אם המלמד להועיל מסכים להגדרה הזו של המשאת משה, יש לומר שבנידון דידן הגיור יהיה תקף, וקבלת המצוות – שבדרך כלל נדרשת רק כדי ליצור את החיוב במצוות – לא תעכב כאן הואיל ובין כך הוא מחויב מדאורייתא במצוות מצד ספק דאורייתא לחומרא. [אמנם בחידושי בית ישי סימן קז אות ד ד"ה וכן קשה, התנגד נחרצות לחידושו זה של המשאת משה, וחזר על התנגדותו בדרשות בית ישי סימן ט.]

ומכל מקום גם לולי חידוש זה, כשמדובר בגיור של קטן שאינו מבוסס על קבלת מצוות אלא על שזכות הוא לו להתגייר (ולהתחייב בהן) יש לומר כנ"ל, שכשבכל מקרה הוא חייב במצוות מספק – הזכות מבוררת יותר וקיימת אף אם בפועל לא יקיים את המצוות.

¹ לכאורה, אם מצב זה הוא "רק זכות גמורה להתירו בבת ישראל", אין צורך "שהאחראי עליו יבקש הדבר מבית הדין!" ונראה לפרש שעדיין יש לחשוש שמא מדובר במקרה מיוחד שבו אינה זכות, אבל כאשר האחראי יבקש את הדבר נוכל להיות בטוחים שאין בסיס לחשש כזה.

² במקרה שלנו נראה שקטע זה אינו רלוונטי. שהרי מדובר כאשר ההורים בוודאי יקבלו ילד זה, ולפי מה שביררנו, בכל מקרה הוא יירשם כיהודי בכל הנוגע לזכויות אזרחיות.

³ יש לעיין בכונתו כאן: הרי לפני כן אמר שיש לגיירם כבר עכשיו בקטנותם ואז לא יוכלו למחות אחר כך. וכאן העלה לכאורה אפשרות שלא נגיירם עד שיגדלו, ואז יהיה חשש שבית הדין לא יקבלם! אכן ייתכן ליישב את דבריו ולומר שלא חזר בו במאומה מהכרעתו להלכה, אלא שהוסיף להעיר עוד שאם למעשה אין מגיירים את הילד בקטנותו – מכל סיבה שהיא – מוטב שיגדל אצל שומרי מצוות, ולכן יש מקום להפנות את תשומת לב פקידי הרווחה שטובת הקטין דורשת למוסרו לבית של שומרי מצוות. ועוד אפשר ליישב שדבריו מכוונים גם כלפי האפשרות של גיור קטינים, שאף שהוא סובר לכאורה שזכות היא לקטן זה בכל אופן, מכל מקום לא ייצר שיהיה בית דין שלא יסכים לגיירו, ועל כן טובת הילד היא שיימסר להורים שיוכלו בוודאי לגיירו.

וישב תשפ"ד

⁴ אמנם עדיין יש לעיין בזה, שהרי באמצע המשפט הנ"ל כתב: "ורק מעלה עשו ביוחסין לחשוש למיעוט", ומשמע לכאורה שבספק שקול אין הדבר ברור לו – ותלוי לכאורה במובא לעיל מדברי האחרונים שדנו אם שייך בו "ספק דאורייתא לחומרא" או שמא לדידו לא שייך ורק לנו אסור להאכילו נבלות. אך מלשונו ומדבריו בסתם "שהאסופים חייבים במצוות" משמע שנקט כך כדבר פשוט גם במקרה של ספק שקול, וראו עוד תשובה נו (הערה 1).

⁵ הזכויות מבחינת היכולת להינשא וכמובא כבר בתשובה נו הערה 4, וכדברי הגר"א בקשי דורון, ויש להוסיף גם כנ"ל את הרצון הטבעי של כל אדם בזהות ותחושת שייכות ברורה – שאינו סיבה בעבור גוי להתגייר, אבל אצל מי שמעמדו מסופק רצון זה הוא ודאי סיבה לראות את הפיכתו למעמד ודאי כזכות.

⁶ ומסברה רחוק לומר שחובה היא מחמת דינים דרבנן שייחשבו כלפיו ספק דרבנן או מחמת ספקות דאורייתא שייחשבו ספק ספקא, וכל שכן אם נאמר כסברות השפת אמת והמרומי שדה, שלכאורה ייתכן לפיהן שכיוון שבידו להתגייר או כיוון שעל גויים לא נאמרו דיני הספקות – מן הדין אינו רשאי להקל אף באלה.

⁷ הן הזכות שבכניסה לכלל ישראל, הן הזכויות במובן של עולם הבא שמצידן, כאמור, לעולם מוטב להיות יהודי. וכמובן נוסף להן יש הזכויות השייכות בנדוננו אף לפי הביאור הראשון בדברי פוסקים אלה, וכאמור לעיל בהערה 5.

⁸ בפשטות, רק נימוקו הראשון שייך אצלנו, שהרי אי אפשר לומר ש"אבותיו קבלו המצוות כבר בשבילו כשהיה קטן". אלא שיש לעיין שמא גם בנדון דידן יש לומר טעם מקביל, שבית הדין נחשבים כמקבלים עבורו את המחויבות למצוות. ושמא אפשר להציע שעל דרך כלל נדרש רצונם של ההורים בגיור הקטן והבאתם אותו לבית הדין כחלק מהגדרת הגיור כזכות לו ומכוח הסברה שנוח לקטן במה שעושה אביו, וממילא הוא הדין לקבלת אביו את המצוות בעבורו. אך לפי מה שנתבאר שיש אופנים של זכות גמורה שבהם יכול בית הדין – מצד הדין – לגייר את הקטן אף ללא הוריו כלל, הוא הדין שאם כולל הגיור את קבלת המצוות בעבורו, יכול בית הדין לעשות זאת ונחשבת הקבלה כקבלתו שלו משום שהיא זכות גמורה לו.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ

יועצים מדעיים:
הרב פרוי אברהם שטינברג
הרב פרוי דרור פיקסלר
הרב פרוי נתן קלר

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לעיין שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלביע סינן תשע"ט</p>	<p>לעיין רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לעיין גב' לוריין הופמן ז"ל</p>	<p>לעיין חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלביע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לעיין סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלביע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
--	--	---	---	--

לעיין הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו! מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו.

בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

